

Kvalitatívny výskum v oblasti sociologickej analýzy politickej participácia mladých ľudí v Európe¹

Ladislav Macháček

Abstract

Interviews with selected groups of young people in Slovakia at the beginning of 2004 on the themes of politics and political participation indicate their preparedness to freely express their opinions about a wide range of questions and problems of public life. Our qualitative analysis of four focus groups has enabled us to define two types of young people with different views on politics and political participation.

The first group is comprised of young people (mostly young girls and women) with lower education (24-25 years old), who have little kids and solve the everyday social problems of their families. Many of them (young males) cannot find a job or long-term work. They get information about politics from TV mostly. They compare politics to a drama play on a TV screen. They spend similar amount of time while watching sporting events, pop concerts, quiz shows, etc. Politicians as actors on these shows are often discussed among their parents, relatives, or friends. Their vocabulary is rich on pejorative (dirty thing, liars) and cynical expressions.

The second group comprises young people with higher education or students, most of them still single, who understand the ideas of politics, its professional dimensions, they distinguish between party politics and civic politics, they use political science terms. Many of them participate in public life and activities of non-governmental organizations (NGOs).

Keywords: young people, Slovakia, political participation, politics.

Úvod

Cieľom projektu Európskej komisie EUYOUTHPART *Politická participácia mladých ľudí v Európe* (koordinovala SORA v Rakúsku) bolo definovať ukazovatele a dimenzie politickej účasti mladých ľudí v záujme lepšej kvality budúcich komparatívnych empirických výskumov. Široké spektrum účastníckych krajín (Rakúsko, Francúzsko,

¹ Tento príspevok vznikol v rámci výskumu EC EUYOPART Political participation of Young People in Europe (2003-2005) pod vedením G. Ogrisa, Sora, Rakúsko.

Taliansko, Veľká Británia, Nemecko, Slovensko, Estónsko) prispelo k identifikácii relevantných a metodicky platných ukazovateľov zapojenia sa mladých ľudí v politike. Výhodiskom bolo porovnanie politických systémov krajín Európskej únie, ktoré ovplyvňujú úroveň politickej účasti mladých ľudí v Európe. Tieto údaje poskytli lepší základ, na ktorom bude možné hľadať odpovede aj na otázky ako možno zvýšiť politickú účasť mladých občanov a ich angažovanosť na rozvoji demokracie, v ktorej žijú aj v súčasnosti. Z metodologického hľadiska je inšpiratívne využitie postupov kvalitatívneho výskumu, ktorého metodika sa nachádza v záverečnej správe z výskumu (Záverečná správa SR EUYOPART, UCM 2005).

Východisková situácia

Podľa teoretickej hypotézy tohto medzinárodného výskumu sú mladí ľudia svojou politickou participáciou súčasťou občianskej spoločnosti. Keď sa hovorí o politickej participácii mladých treba odpovedať najmä na otázku prečo vlastne treba **zvýšiť politickú participáciu mládeže**. Tým skôr, že štandardy použité na odmeranie vysokej alebo nízkej miery participácie zrejme neexistujú, alebo sú prinajmenšom diskutabilné.

1. Členstvo v organizáciách ako štandard

Bežným štandardom bolo a je organizované členstvo. Jednoduchý predpoklad založený na tomto ukazovateli je taký, že čím je organizovanosť väčšia a hustota organizácií v krajine vyššia, tým aktívnejší sú mladí, ktorí tam žijú. Výskumy členstva v politických stranách v Európe objasnili motívy organizovaného členstva. Výskum krajín, v ktorých sa prejavuje masové členstvo v politických stranách, ako napr. Rakúsko, presvedčivo ukázal, že to boli materiálne podnety (práca a bývanie), ktorých rozdeľovanie bolo po dlhý čas pod straníckou kontrolou. Iba sekundárne boli výsledkom atraktívnosti ideologického programu strany a dobrovoľným rozhodnutím aktívne prispieť k jej programovým cieľom. Organizácie vo všeobecnosti sa snažia využiť podnety, ktoré sú zviazané s podmienkou formálneho členstva tak, aby prilákali nových členov alebo. aby

nestratili svojich stálych členov. Podnetom môže byť individuálny prospech členov. Často využívajú kolektívnu výhodu, ktorú poskytuje organizácia a ktorú nemôže dosiahnuť člen svojím individuálnym úsilím. Športové alebo voľno časové príležitosti pre mladých sa dajú klasifikovať ako kolektívne výhody tohto druhu. Toto môže byť doposiaľ zanedbávaný aspekt pri pokusoch vysvetliť politickú participáciu mladých ľudí v organizáciách.

2. Ciele politickej participácie.

Aké sú ciele mladých aktivistov a ciele neaktívnej mládeže, ktoré môžeme hodnotiť ako ciele potenciálnej participácie? Tieto ciele môžeme zistiť v prieskume. Potom by mali byť porovnané s cieľmi tých, čo robia veľkú politiku. Čo by chceli, aby bolo propagované mladšími ľuďmi? Mali by mladí ľudia vytvárať akési združenie pre ciele, ktoré nie sú pre nich dôležité?

3. Neželané prejavy politickej participácie

Politická participácia môže dostať formu sociálne alebo právne neprijateľných druhov aktivizmu, ako je ničenie súkromného a verejného majetku, rasistické a inak politicky motivované prípady násilia. Limity toho, čo je prijateľnou alebo žiadanou formou angažovanosti mladých, sa líšia od krajiny ku krajine. Napr. blokovanie hlavných cestných trás verejnosť rôzne posudzuje vo Francúzsku a v Nemecku. Potreba viacerých alebo lepších možností na realizáciu politickej participácie mladých môže odrážať záujem politikov, aby mladých odradili od týchto právne a sociálne neprijateľných prejavov politickej participácie a zmenili ich na konštruktívne a prijateľnejšie prejavy.

4. „Život“ inštitúcie alebo mechanizmu participácie

Empirický materiál, ktorý sústredila IARD (Miláno 2001, Taliansko) zosilňuje podozrenie, že niektoré inštitúcie, ktoré by mali zvyšovať účasť mladých, sú počas roka

nečinné. Prebúdajú sa k životu iba zriedkavo a ak, tak len na krátke obdobie. Z toho vyplýva, že frekvencia zasadaní by mohla byť ukazovateľom, ktorý by umožnil rozlišovať medzi tými, ktorí sa dobre včlenili do denného politického života a tými ostatnými, ktorí sú závislí od dobrej vôle politikov (pozvú ich na nejaké zasadanie raz do roka a ponúknu im príležitosť získať isté informácie).

5. Výber zástupcov mládeže

Ako sú mladí zástupcovia volení a kým? Mechanizmy, ktoré sa používajú na výber mladých zástupcov, sú ďalšou témou, ktorou sa treba zaoberať. Napríklad existujú náznaky, že pre určité posty sú preferovaní mladí ľudia, ktorí ešte študujú. Tí čo pracujú sú v nevýhode. Relevantný by bol aj výskum, či pomer žien a mužov v zastupiteľstvách pre mládež je rovnaký ako v iných politických zoskupeniach. Avšak môže to byť aj tak, že jediným možným prístupom k tejto otázke je regionálna a vzdelanostná kvóta pre výber mladých zástupcov, ktorá je viac rozšírená, než je všeobecne známe. Hlavná metóda, ktorá sa používa pri výbere dospelých politických zástupcov vo svete - demokratické voľby - , sa zdá byť zriedka používaná pri výbere mladých zástupcov.

6. Vzťahy štátu k organizáciám mladých

Ako vzťah štátu a spoločnosti v iných oblastiach politiky, tak aj vzťahy medzi organizáciami mládeže a štátom môže mať *korporatívne usporiadanie*, prostredníctvom ktorého niekoľko privilegovaných organizácií získa legálne zabezpečené práva, napríklad konzultačné a spolurozhodovacie práva od vlády (ministerstva mládeže). Alternatívou môže byť pluralistická situácia charakterizovaná ako súťaž na rovnocennom základe medzi niekoľkými rôznymi organizáciami o vplyv na štátne rozhodnutia. Na základe rozpoznaní korporativizmu v oblastiach sociálnej a ekonomickej politiky by sme mohli predpokladať, že nájdeme obdobné rozdiely aj v oblasti vzťahu štátu a mládežníckych organizácií.

V krajinách s tradíciou korporativizmu sa očakáva, že budú existovať privilegované organizácie mládeže. Tieto privilegované organizácie získavajú finančnú podporu od štátu pričom neprezentujú svoju jasne definovanú príslušnosť k vládnucim politickým stranám.² Ďalším zaujímavým smerom výskumu by mohol byť vzťah súťaže existujúcich organizácii mládeže s tými, ktoré vznikali neskôr, napríklad z mierových a ekologických hnutí ale aj organizátori masových akcií pre mladých na konfesiónálnom alebo charitatívnom princípe, ktoré sú dobre známe v súčasnosti aj na Slovensku.

Empirické výskumy európskej mládeže, ktoré skúmali jej názory na rôzne témy, uskutočnila European Opinion Research Group v rokoch 1990, 1997 a 2001. Známy je už aj najnovší výskum YOUTHBAROMETER, ktorý sa uskutočnil pre EK v roku 2007.³ Napriek tomu výsledky poskytujú len obmedzené informácie o danej téme. Vekové limity a veľkosť vzorky medzinárodných porovnávacích výskumov niekedy obmedzujú výsledky týchto výskumov.

Porovnávacia *Štúdia situácie mladých ľudí a mládežníckej politiky v Európe* (IARD, Miláno 2001) sústredila v kapitole o politike mládeže niektoré informácie o inštitúciách, semi-inštitucionálnych orgánoch, prostriedkoch a procedúrach, prostredníctvom ktorých sa mladí ľudia môžu zúčastňovať na politickom živote v ich krajine.

² Williamson, H. (2008): *Supporting young people in Europe. Volume 2*. Council of Europe Publishing, Strasbourg, s. 76.

³ *Young Europeans A survey among young people aged between 15-30 in the European Union*. The European Commission (Directorate . General for "Education and Culture", "Youth" Unit) conducted a series of surveys .The Young Europeans. on young adults aged 15 to 24 in 1982, 1987, 1990, 1997 and 2001 as part of the Eurobarometer Special Surveys. The current Flash Eurobarometer follows up on these earlier surveys, but is different from the previous surveys in various ways. The current survey .Youth survey among people aged between 15-30 years of age, in the 27 Member States . (Flash Eurobarometer 202) covers more countries than the previous surveys. The survey is also conducted by telephone interviewing instead of face-to-face interviewing and the target group is extended to young Europeans aged 15 to 30 years. The survey deals with the following aspects of young Europeans . life: The meaning and the future of the EU Leisure activities and membership of organisations Citizenship of the EU Political participation in society. Employment and unemployment. Autonomy and financial resources. The survey .s fieldwork was carried out between the 30th of January 2007 and 4th of February 2007. Over 19 000 randomly selected citizens aged between 15 and 30 years were interviewed in the 27 Member States of the EU. The survey was carried out by telephone, with WebCATI (web-based computer assisted telephone interviewing). Pozri www.youthandgeneration.org.

Z týchto podkladov sa dajú rozpoznať isté problémy súčasného výskumu politickej participácie mládeže:

1. terminológia použitá v dotazníkoch môže následne tvarovať výsledky.

Napríklad výskumné otázky účasti v politických a občianskych organizáciách sa zvyčajne obmedzujú na používanie značiek, ktoré kategorizujú rôzne organizácie. Používaním neadekvátnych kategórií alebo označení sa relevantné rozdiely medzi organizáciami prehliadajú a nezahŕňajú aj najnovšie založené organizácie alebo ich nezvyčajné miestne variácie.

2. ako mládežnícke sa neuvádzajú niektoré záujmové zoskupenia s pôsobnosťou medzi mládežou.

Z rakúskych údajov sa dozvedáme, že športové a hudobné združenia, ale aj dobrovoľní hasiči majú veľkú účasť mladých členov. Všetky tri typy združení sú silne zastúpené vo vidieckych oblastiach. Agregovaný počet mladých členov v týchto združeniach pravdepodobne predstavuje viac ako počet členov rakúskych mládežníckych organizácií. Pohľad na počet členov v organizáciách by mal odhaliť členskú priepasť medzi vidieckymi a mestskými oblasťami, ale by mal prezradiť aj to, čo je najdôležitejšie. Organizácie súperia o uspokojovanie záujmov mladých ľudí vo voľnom čase.

3. Politická participácia prostredníctvom občianskych hnutí.

Taká istá kritika sa vzťahuje na schopnosť výskumných otázok identifikovať účasť tzv. „nových sociálnych hnutí“, ktoré sú z definície iba slabo inštitucionalizované. Takže keď sa mladých ľudí pýtame, či sú „členmi“ nejakej organizácie, môžu správne odpovedať „nie“, aj keď sú pravidelnými aktivistami v hnutí – jednoducho preto, lebo v tomto hnutí status formálneho členstva neexistuje, alebo ho aktivisti odmietajú. Robia to aj preto, že

ideológia hnutia napadá „staré“ a dobre zariadené organizácie. Ak teda aplikujeme tradičné výskumné techniky na aktivistov v nových sociálnych hnutiach, môžeme opomenúť objaviť nový jav: silne participujúcich mladých ľudí.

Diskusia o týchto metodologických i teoretických otázkach vo výskumnom tíme EUYOUTHPART vyústila v prvej etape do rozhodnutia uskutočniť empirický výskum mladých ľudí formou kvalitatívnej metódy. Uskutočnili sa individuálne hĺbkové rozhovory a fokusové skupiny na niekoľko základných tém sprostredkovaných touto analýzou.

Metodika kvalitatívneho výskumu

Hlavným cieľom kvalitatívneho výskumu bolo preskúmať participáciu mladých ľudí prostredníctvom ich vlastných termínov. Išlo o skúmanie konceptualizácie „politiky“ a „participácie“ prostredníctvom jazyka (rozprávania) mládeže. Uskutočnením kvalitatívneho výskumu sme sa chceli dozvedieť viac o tom:

- ako mladí ľudia v rôznych krajinách chápu politiku a politickú participáciu
- ako mladí ľudia používajú a rozumejú kľúčovým termínom – toto chápanie potrebujeme poznať na to, aby sme mohli zostaviť otázky a interpretovať výsledky kvantitatívneho výskumu
- aké sú skúsenosti mladých ľudí s politikou a politickou participáciou (alebo ne-participáciou)

Kvalitatívny výskum na Slovensku pozostával zo skupinových rozhovorov (focus groups) a individuálnych rozhovorov.⁴ Zrealizovalo sa:

- 4 skupinové rozhovory (focus groups) so 6-7 mladými ľuďmi (ktorí nie sú členmi politických strán a „aktivistami“ mládežníckych organizácií a hnutí), 1 skupinový

⁴ Dôležitou súčasťou výskumnej stratégie bol výber anketárov, ktorí zhodne boli PhD študenti na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave a SAV vo veku do 26 rokov.

rozhovor s „aktivistami“ občianskych hnutí ktoré trvali približne 90 minút. Pritom sme ich rozdelili podľa pohlavia a vzdelania.

- Individuálne rozhovory sa uskutočnili s piatimi „aktivistami“ a trvali približne 30-40 minút. Individuálne rozhovory slúžia na odkrytie postojov a správania na individuálnej úrovni, čo prinesie hlbší pohľad do motivácií a významov spojených s politikou a participáciou u mladých ľudí (osobné biografie).

Zámerom kvalitatívneho výskumu bolo preskúmať diškurz mladých ľudí. Ten mal prispieť k práci na kvantitatívnom výskume (november 2004) a mal pomôcť formulovať pre respondentov správne otázky v rámci pojmového rámca blízkeho mladým ľuďom. Výsledkom tímovej diskusie bol posun v zameraní rozhovorov. Skupinové rozhovory sa orientovali predovšetkým na ne-participantov, t.j. mladých ľudí bez záujmu o politiku a činnosť v mládežníckych združeniach. Hĺbkové rozhovory sa konali s „aktivistami“, t.j. s mladými ľuďmi so záujmom o politiku a činných v rozličných spolkoch a občianskych hnutiach.

Základom tohto rozhodnutia bola skutočnosť, že v sociologických výskumoch politickej participácie sa vlastne skúmajú názory a postoje mladej generácie, ktorú nemožno označiť za politicky aktívnu. Táto skupina (80%), ktorá je rozhodujúcou v systéme zastupiteľskej demokracie, sa však vyznačuje špecifickým vnímaním politiky a politickej participácie.

Niektoré výsledky

Politická participácia sa na Slovensku viaže najmä na voľný čas. Preto pre chápanie politickej participácie mladých ľudí na Slovensku sú neobyčajne významné ich preferencie aktivít vo voľnom čase. Mladí muži chápu záujmové voľno časové aktivity ako nástroj relaxovania pred ťaživou sociálnou situáciou s prvkami neistoty ohľadne profesijnej budúcnosti. Mladé ženy, najmä s deťmi a vlastnými rodinami, vnímajú svoj voľný čas ako priestor pre sociálnu komunikáciu s rodinou a príbuzenstvom. To neutvára dobré možnosti pre ich politické, občianske, dobrovoľnícke aktivity. Mnohí sa

domnievajú, že mladí ľudia sa majú venovať zábave, športu, hľadaniu partnera. Záujem o politiku prichádza podľa nich s vekom a ekonomickým osamostatnením od rodičov.

FS muži s nižším vzdelaním

XY1: na prvé miesto dávam prírodu a proste spríjemnenie si života, keď tá politika je dosť nepríjemná, hudbu, priateľov, možno nejaké spoločenské posedenie, rozhovory s kolegami

Juro: ja som nezamestnaný, takže teraz to mám dosť stereotypné, takže väčšinou spím, hrám playstation, pozerám telku, taký stereotyp momentálne

XY2:....je to taký školský stereotyp, ráno vstanem, idem do školy, dôjdem domov, najem sa, pozerám telku, učím sa chvíľu a potom idem spať

FS muži s vyšším vzdelaním

Mi: ... politik, ktorý teraz je na vrchole, nejaký šesťdesiatročný chlap, keď mal dvadsať čo si myslíš, čo robil? Tiež proste počúval hudbu a hral nejaký šport, ale takto možno sedel s niekým a tiež ani ho to možno nenapadlo.

V: Pozeral po ženských.

Mi: Pozeral, no jasné.

Mladé ženy odvodzujú svoju identitu a to kde vlastne patria od svojej rodiny a domácnosti, zdravotného stavu, spájajú ju s prácou a vzdelávaním. Najvýznamnejším faktorom osobnej identity sa stala zamestnanosť alebo nezamestnanosť.

FS ženy s nižším vzdelaním

Ly: Ja mám deti, rodinu, byt, ... my s manželom, vždy ..(smiech) .Odkiaľ máme brať peniaze, aby sme mohli zaplatiť byt, škôlku, stravu, aj sa obliecť...

L1: ...keďže som zamestnaná, slobodná, tak peniaze nie sú až tak..., ale zase zdravie. Keď človek má problémy, že je chorý a nie je to tak, že sa to vyrieši za týždeň alebo dva.

A: maturita, hlavne to, všetky tie skúšky, ako to všetko zvládnuť, ako sa dostať na vysokú školu

L2: Tak teraz ma trápi najviac to, že nemám robotu,

Chápanie politiky a demokracie na Slovensku sa podstatne odlišuje medzi rozličnými skupinami mladých ľudí. Prvým podstatnejším výsledkom je poznanie ako pozoruhodne začína zasahovať do „vnímania“ politiky a demokracie **vzdelanie a pohlavie**.

1/ mladí ľudia s nižším vzdelaním politiku vnímajú ako zlo, ktorá umožňuje uspokojovať osobné záujmy

Mladí ľudia nechcú ísť do politiky lebo je to „špinavá“ vec. Sami uznávajú aké je veľké pokušenie ľahko sa dostať k peniazom prostredníctvom politiky. Mladí ľudia si uvedomujú aj zodpovednosť za rozvoj krajiny. Dôležité je aká je celková situácia v krajine. Ak by bola krajina v politickom chaose alebo v ekonomickom kolapse či v inom ohrození zdá sa, že mladí ľudia by mali väčší záujem o politickú participáciu aj tradičnými protestnými formami ako sú štrajky. Chápu súvislosť medzi ekonomickými záujmami a politickými nástrojmi ich artikulovania a legitimizovania.

FS ženy s nižším vzdelaním

Moderátorka Janka: Väčšinou pred voľbami strany hovoria o svojich programoch, a tam sa prihovárajú, ja neviem, matkám s deťmi, mládeži atď. Sledujete politické

programy?

V: To hovoria pred voľbami, ale po voľbách už nevedia čo rozprávali.

Janka: Čítali ste nejaké volebné programy pri posledných voľbách?

M: Nie. Nie, aj tak mi nič nehovoria, tak čo sa budem pozerat' do toho. Polovicu politikov človek nepozná, akurát čo počuje z televízie a vidí niekoho, ale načo.

Janka: Niektí z vašich blízkych sa o to viac zaujímal, že si to čítal alebo sledoval to?

M: No, tí starší, naši rodičia.

Janka: Vaši rodičia? Oni o tom aj tak nejako diskutovali?

M: Hej, doma sa naši aj pohádajú. ... No. Skôr tí starší ľudia, čo si už niečo odskákali, a vedia aká bola vtedy doba, aká je teraz, a v porovnaní, hej, keď si to teraz porovnávajú.

L2: Tak vtedajšia bola lepšia.

V: Toto každý hovorí.

Janka: Áno?

M: ... aj rodičia. ... napríklad my, keď sme sa vzali (zosobášili), tak čo teraz? ... oni dostali aspoň ten byt, a mali kde bývať, mali ako začať a začali niekde. Kdežto my, môžeme tak akurát no, vravím, keď nie sú peniaze, alebo pomôžu rodičia ... tiež sme chceli zobrať pôžičku, no nemôžeš lebo nám nevyhádza z platu a toľko preplatíte v banke, že si to rozmyslíte, či tú pôžičku zoberiete. keď ju vôbec schvália.

FS muži s nižším vzdelaním

Andrej: ... väčšina je takých že pozerajú na seba a pre seba....myslím si aj, že Dzurinda (premiér) je už šedivý, tak to nie je len tak, že z ničoho nič zošedivel, takže má starosti, je tam určite napätie, stres

Titus: mali by sa tam dostať nejakí mladší, napríklad do tých 25 rokov, ktorí by to tam trochu oživilí. Ja by som tam určite nešiel, ale vedel by som si tam niekoho druhého predstaviť

Tomáš: veľakrát som rozmýšľal, že keby som sa mal dostať do politiky, či by som sa napríklad ubránil tej moci tých peňazí, lebo myslím charakter človeka je dosť taký, slabší, u väčšiny,

Juro: Asi by som sa nedal nahovoriť, sú na to iní ľudia, a čo ja viem, možno že by som sa dal presvedčiť, ale to už by musel byť chaos totálny ...Možno by to nebolo ťažké, že by som sedel v parlamente, aby som tam zdvíhal iba ruky alebo stláčal tlačítka, tak to by možno nebolo ťažké, ale keby som sa mal vyjadrovať nejakému problému a rozpracovať ho, a keby som sa mal niečím zaoberať, to je možno na tom to ťažšie

Bruno: Príliš veľká zodpovednosť, človek si musí dávať pozor, kam ide, s kým ide a čo robí...a hlavne čo hovorí

2/ mladí ľudia s vyšším vzdelaním politiku vnímajú ako formu realizácie oprávnených verejných prípadne špecifických skupinových záujmov občanov

FS muži s vyšším vzdelaním

Ja: Teraz si trafil klinec po hlavičke. Keby že ma požiadajú, tak by som aj išiel aj do parlamentu a bol by som tam s nimi. Je to kruté, je to hnusné, ale je to tak!! Peniaze určite nie. Politika nie sú len financie, ale aj určité výhody.

Ma: štrajk, demonštrácia - ja si myslím, že to má jediný účinok, trochu prebudiť tých politikov, aby sa pozreli na tých, čo sú pod nimi. Keď to nefunguje tak jednoducho... cez tie represálie, tak že vlastne ľudia zablokujú hranice alebo ekonomicky ich donútiť k niečomu, aby sa rozhýbali. Alebo donútiť ten nižší stupeň, ktorý má nejakú tú moc ako sú prepravcovia a komory prepravcov, aby oni zatlačili na nich (poznámka: na Slovensku sa v roku 2003 odohral štrajk železničiarov). Niečo ako pyramídový systém. Naspodku zatlačia vyššie a nakoniec sa to dostane až niekde k politikom.

3/ mladí muži o politike dokážu hovoriť v abstraktnejšej filozofickej podobe**FS muži politickí aktivisti**

MAŤO: politika znamená nejaký manažment štátu....demokracia pre mňa znamená určite slobodu, človek by mohol dosiahnuť to čo chce ak vyvinie určité úsilie...keď sa rozhodne tak by to mal dosiahnuť... spoločnosť alebo ten systém, ktorý existuje v danom štáte, by mu nemal klásť veľmi veľké prekážky. To chápem pod slovom politika.

JURO: je to podľa mňa istý systém, na určovanie pravidiel. Je to veľmi dobré, pravidlá musia byť. V našej politike je dosť veľa svinstva, dosť veľa špinavej hry... keď sa niekto dostane ku korytku tak si nahrabe. Demokracia je sloboda názorov, sloboda pohybu, môžem si myslieť čo chcem, môžem to vyjadriť, môžem sa voľne pohybovať

Jano: pre mňa politika je nielen na úrovni vládneho programu, politika môže byť na úrovni....čiasťkové parciálne témy, témy v spoločnosti. Demokracia je jeden z politických systémov, ktorý jestvuje oddávna, ktorý prežil niekoľko tisícročí, a ukázal sa ako možno najlepší systém vôbec, je to vláda ľudu... politika je niečo viac ako politici a politické strany.

4/ mladé ženy politiku vnímajú ako show - spektakulárne divadlo na televíznej obrazovke a najmä ako konkrétne oblasti politiky (vzdelávanie, bývanie, zdravie)

FS ženy s nižším vzdelaním

Moderátorka Janka: čo Vás ako prvé napadne keď sa povie slovo politika?

L: Malý, krpátý. (smiech)

V: Vysoké dane, peniaze.

N: katastrofálna ekonomika.

L: Čiže všetko to najhoršie.

V: Asi tak. Podľa mňa nič pozitívne.

M: Pozitívne určite nie.

N: skôr také negatívne.

V: niekedy úplné zbytočnosti.

FS ženy s vyšším vzdelaním

Moderátorka Janka: čo Vás ako prvé napadne keď sa povie slovo politika?

V: televízne noviny

L1: Tí pajáci v oblekoch. Áno (smiech) Komplet všetci. Saká, dôležité tváre, veľa rečí a nič.

A: Prázdne sľuby. (ticho)

V: televízne noviny ako som spomenula si pozriem , s mamou ponadávame a ideme ďalej, ide ďalší program

L1: to ma nezaujíma absolútne ja sa nad tým nepozastavujem nejak osobne.

Le: Ja tak isto nie. (smiech)

Le: mňa to nezaujíma .. nie je v poriadku všetko čo sa tam deje, ale nelámam si nad tým hlavu ...

Záver

Rozhovory s vybranými skupinami mladých ľudí na Slovensku na začiatku roku 2004 (február – marec) na tému politika a politická participácia naznačovali ich pripravenosť slobodne vyjadrovať svoje názory na najrozličnejšie otázky a problémy verejného života. Súčasne ukázali ako sa pôvodne vysoká a obligatórna, súčasne pasívna participácia na legitimizácii politickej moci komunistickej strany podstatne zmenila. Neparticipácia na voľbách prezidenta republiky alebo na referende sa interpretovala v tomto období ako výraz vysokej politickej kultúry.

Politická kultúra súčasnej mladej generácie sa ako celok zásadne odlišuje od politickej kultúry generácií socializovaných v podmienkach socialistického politického systému. Na druhej strane stále pôsobia aj v politickej kultúre mládeže tradičné hodnoty a normy.

Pluralizácia politického systému a prehĺbovanie sociálnej diferenciácie pôvodne homogénnej sociálnej štruktúry začínajú ovplyvňovať politickú kultúru mládeže.

Naša kvalitatívna analýza 4 focusových skupín umožnila vcelku zreteľne vyselektovať dva typy mládeže z hľadiska chápania politiky a politickej participácie.

Prvou skupinou sú mladí ľudia (najmä mladé dievčatá a ženy), ktorí získali do svojich 24-25 rokov iba nižšie vzdelanie, majú malé deti a riešia každodenné sociálne problémy svojej rodiny. Mnohí z nich (mladí muži) nenachádzajú prácu (job) alebo stabilnejšie zamestnanie. O politike sa dozvedajú najviac z televízie. Politika je pre nich iba veľké divadlo, ktoré sa odohráva na televíznej obrazovke. Rovnako sledujú športové prenosy, popkoncerty, vedomostné súťaže a pod. Politici ako aktéri týchto "tv-show" sú jednou z tém ich rozhovorov s rodičmi, príbuznými a priateľmi. Ich slovník je plný pejoratívnych (špinavá vec, klamári) až cynických výrazov.

Druhú skupinu predstavujú mladí ľudia s vyšším vzdelaním alebo študenti, zatiaľ väčšinou slobodní, ktorí chápu podstatu politiky, jej profesionálny rozmer, rozlišujú medzi straníckou politikou a občianskou politikou, poznajú a používajú politologický slovník. Mnohí z nich participujú na verejnom živote v najrozličnejších formách (NGOs).

Mládež na Slovensku prostredníctvom historickej skúsenosti predchádzajúcich generácií, vníma aj súčasné ekonomické a sociálne problémy (nezamestnanosť, bezdomovci, žobráci na uliciach) ako prekonateľné problémy, ktoré zatiaľ trpezlivo znášajú. Permanentné politické škandály chápu ako súčasť pluralitnej demokracie a ako udalosti, o ktorých sa radi porozprávajú. Oporou tohto životného optimizmu (alebo cynizmu?) je skúsenosť, že veľká politika – štátna i federálna - v “hnedom”(1939-1945) i “červenom”(1948-1989) totalitnom systéme mala iba sprostredkovaný vplyv na každodenný život väčšiny “apolitických” občanov v miestnych podmienkach. Politika sa tak prevažne chápe ako “pánske huncútstvo” a dôsledky veľkej straníckej politiky sa obdobne týkali iba iných “pánov”.

Pre mladých ľudí na Slovensku je typické to, že spájajú tradičné kultúrne hodnoty pôvodne vidieckej spoločnosti (rodina a príbuzenstvo, susedstvo a priateľstvo, solidarita, svojpomoc) s modernou orientáciou na integráciu do Európskej únie ako jedinej alternatívy fungovania Slovenska ako právneho štátu a ekonomickej prosperity jeho občanov. Dúfali, že im členstvo Slovenska v EU prinesie viac sociálnej spravodlivosti a práce.

To sa vlastne v nasledujúcich rokoch aj potvrdilo výsledkami výskumu študujúcej mládeže v rokoch 2005 a 2007 na Slovensku.⁵

V roku 2004 medzinárodný výskum mládeže potvrdil, že mladí ľudia v Európe chápu svoju budúcnosť odlišne. Estónska mládež (nad 18 rokov) bola ohľadne svojej budúcnosti najoptimistickejšia. Fínsko, Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Írska, ale aj Slovensko mali tiež celkom optimistickú mládež, ktorá očakávala lepšie podmienky pre

⁵ Sociologický výskum študujúcej mládeže na Slovensku. Výskumný výberový súbor: vysokoškoláci v roku 2005 (870 respondentov) a 2007 (934 respondentov) stredoškoláci v roku 2005 (870 respondentov) a v roku 2007 (873 respondentov) Výskumná technika: Technika sociologického dotazníka „face to face“ – individuálny rozhovor výskumníka s respondentom. Termín zberu dát: Stredné školy od 19. 9. do 12. 10. 2005 a v roku 2007 od 22.9. do 17.10. Termín zberu dát vysoké školy od 2.10. do 25. 10. 2005 a od 22.11.2007 do 12.12.2007. (pozri www.vyskummladeze.sk).

svoj život v budúcnosti ako generácia ich rodičov. Mladí Francúzi i Taliani boli optimisti ohľadne práce a platových perspektív, ale obávali sa masívneho zníženia sociálnych istôt. Nemci a Rakúšania vyjadrovali najpesimistickejší postoj k budúcnosti: Myslia si, že odvtedy ako sa EÚ postupne rozširuje, budú iba strácať.

V roku 2007 sa optimizmus slovenskej študujúcej mládeže posilnil. Očakávania stredoškolákov sú ešte optimistickejšie (56,6%) ako boli v roku 2005 (45,2%). Inak to je u vysokoškolákov. Celkové očakávania vysokoškolských študentov ohľadne ich budúcnosti boli optimistickejšie v roku 2005 (60%) ako v roku 2007 (55%).

Pravda tento výkyv nemôže prekryť celkovo optimistickú pozíciu vysokoškolákov k budúcnosti v porovnaní s ich rodičmi. Postup európskej integrácie na Slovensku otvára nebývalé životné šance a súčasná mladá generácia ich aj využíva.

Literatúra

Macháček, L. (ed.) (2003): *Participácia, občianstvo, demokracia*. Trnava: SPS a KP FF UCM v Trnave. CD ROM.

Macháček, L. (2008): *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Trnava: UCM.

Národná správa SR o kvalitatívnom výskume EUYOPART (výskumná správa). Trnava: FF UCM Trnava, apríl 2004.

Summary

Rozhovory s vybranými skupinami mladých ľudí na Slovensku na začiatku roku 2004 (február-marec) podľa metodiky Grantu EK Politická participácia mládeže na tému politika a politická participácia naznačujú ich pripravenosť slobodne vyjadrovať svoje názory na najrozličnejšie otázky a problémy verejného života. Naša kvalitatívna analýza focusových skupín umožnila vcelku zreteľne vyselektovať dva typy mládeže z hľadiska chápania politiky a politickej participácie.

Prvou skupinou sú mladí ľudia (najmä mladé dievčatá a ženy), ktorí získali do svojich 24-25 rokov iba nižšie vzdelanie, majú malé deti a riešia každodenné sociálne

problémy svojej rodiny. Mnohí z nich (mladí muži) nenachádzajú prácu (job) alebo stabilnejšie zamestnanie. O politike sa dozvedajú najviac z televízie. Politika je pre nich iba veľké divadlo, ktoré sa odohráva na televíznej obrazovke. Rovnako sledujú športové prenosy, popkoncerty, vedomostné súťaže a pod. Politici ako aktéri týchto “tv-show” sú jednou z tém ich rozhovorov s rodičmi, príbuznými a priateľmi. Ich slovník je plný pejoratívnych (špinavá vec, klamári) až cynických výrazov.

Druhú skupinu predstavujú mladí ľudia s vyšším vzdelaním alebo študenti, zatiaľ väčšinou slobodní, ktorí chápu podstatu politiky, jej profesionálny rozmer, rozlišujú medzi straníckou politikou a občianskou politikou, poznajú a používajú politologický slovník. Mnohí z nich participujú na verejnom živote v najrozličnejších formách (NGOs).